

Лапін О.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної
та інноваційної діяльності
Одеського національного політехнічного університету
м. Одеса, Україна*

Донець А.С.

*студент
Одеського національного політехнічного університету
м. Одеса, Україна*

Неумоїна К.В.

*студент
Одеського національного політехнічного університету
м. Одеса, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Анотація: У статті обґрунтовується актуальність інноваційної діяльності в підвищенні конкурентоспроможності регіональної економіки. Зосереджується увага на методах аналізу та оцінювання реалізації конкурентоспроможності на підприємстві. Розглянуто термінологічний апарат конкурентоспроможності стосовно до інноваційної економіки. Вироблена концепція підвищення конкурентоспроможності на основі впровадження інновацій. Визначається сукупність різних факторів, що впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Аннотация: В статье обосновывается актуальность инновационной деятельности в повышении конкурентоспособности региональной экономики. Концентрируется внимание на методах анализа и оценки реализации конкурентоспособности предприятия. Рассмотрены терминологический аппарат конкурентоспособности применительно к инновационной экономике. Выработана концепция повышения конкурентоспособности на основе внедрения инноваций. Определяется совокупность различных факторов, влияющих на уровень конкурентоспособности предприятия.

Summary: The article deals with the relevance of innovation in improving the competitiveness of the regional economy. Focuses on the analysis and evaluation of the implementation of competitiveness of the enterprise. Considered terminology competitiveness in relation to innovation economy. Produced a concept based on improving the competitiveness of innovation. Determined by a combination of various factors affecting the level of competitiveness.

Постановка проблеми. Питання підвищення конкурентоспроможності регіону в даний час особливо актуальні, і їх значущість визнається на всіх рівнях влади. Найбільш кращим способом підвищення конкурентоспроможності країни є посилення конкурентних позицій її регіонів і більшою ступеня, за рахунок конкурентних переваг високого порядку, до яких, безумовно, належать інновації. При цьому підвищення конкурентоспроможності регіону передбачається через розвиток його інноваційної складової або інноваційної конкурентоспроможності регіону. Отже, виходячи з вище переліченого, ще більше можна засвідчити важливість та актуальність застосування інноваційних методів підвищення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. В останній час все більше і більше уваги приділяється темі конкурентоспроможності підприємства, методам оцінки та шляхів її підвищення. Зосереджували свою увагу на підвищенні конкурентоспроможності, такі науковці, як: Алі А., Зайцева Т. Ю., Роганян О. А., та Оковкіна О. Н. Вони розглядали в своїх наукових працях сутність, значення, методи аналізу та шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства [2; 3; 4].

Невирішені частини загальної проблеми. Приймаючи до уваги роботи вищезазначених вчених, можна зробити висновок, що відсутні інноваційні методи підвищення конкурентоспроможності, що були б направлені, в першу чергу, на міжнародну конкурентоспроможність окремого регіону в країні, з точки зору інноваційної складової. А також були б ефективні в існуючих умовах політичної нестабільності та економічної кризи.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є дослідження та вивчення системи управління міжнародної конкурентоспроможності регіону, а також висвітлення особливостей на інноваційній основі. Реалізація даної мети на думку авторів, в першу чергу потребує вирішення таких задач:

- дослідження та трактування понять «конкурентоспроможність», «інноваційна конкурентоспроможність»;
- визначення проблем, що заважають успішному інноваційному розвитку регіону;
- виділення заходів, котрі допомагають реалізації методів успішного функціонування підприємств регіону на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможністю регіону (по Портеру) є продуктивність використання регіональних ресурсів (в першу чергу, робочої сили і капіталу), порівняно з іншими регіонами. Вона вимірюється у величині валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення та в його динаміці. Згідно з інноваційним підходом, конкурентоспроможність окремого регіону пов'язана з таким фактором як наявність інноваційної системи. З її допомогою підприємства регіону забезпечують собі конкурентну перевагу над підприємствами інших регіонів за рахунок створення і впровадження інновацій [8].

Отже, інноваційна конкурентоспроможність – це здатність суб'єктів регіональної економіки на основі забезпечення регіональними органами влади конкурентоспроможністю, інституціонального середовища, інноваційної системи та інфраструктури створювати регіональні конкурентні переваги на основі інновацій [9].

У загальному вигляді інноваційні конкурентні переваги – це сукупність техніко-технологічних, організаційно-економічних, науково-освітніх, інформаційних, інституціональних, соціально-культурних та інших умов, що склалися в регіоні та вигідно відрізняють його від інших регіонів за показниками інноваційної активності, що дозволяють йому більш ефективно функціонувати в національному та міжнародному конкурентному середовищі [8; 9; 10].

Конкурентоспроможність в рамках світового господарства має чотири рівні, кожен з яких володіє своїми параметрами:

- рівень глобальної економіки як конкурентоспроможність товарів і послуг, вироблених в рамках міжнародних організацій, підприємств, регіональних, міждержавних економічних союзів і всесвітніх торгівельних і політичних структур;
- рівень виробничого потенціалу держави як конкурентоспроможність сировини, енергоресурсів, товарів, послуг, робочої сили в країні;
- рівень конкурентоспроможності організацій, підприємств, корпорацій, які виробляють різні ресурси, товари та послуги;
- рівень ефективності функціонування економіки держави як діяльність всієї системи державних і громадських інститутів і організацій, які регулюють злагодженість роботи всього господарського механізму країни і його ефективну співпрацю з іншими країнами, що утворює умови для позитивної економічної динаміки та соціальної стабільності і дає змогу організаціям ефективно працювати усередині та за межами країни.

На рівні глобальної економіки суб'єктами конкурентної боротьби виступають як окремі країни, так і об'єднання декількох країн, які попередньо домовляються проводити узгоджену економічну політику, тобто створювати сукупні конкурентні переваги на макрорівні, наприклад: СОТ, Євросоюз.

При більш глибокому розгляді формування конкурентних переваг та конкурентоспроможності товарів і послуг не можна зводити весь процес до оцінки тільки двох показників, особливо через приведення їх до інтегральних показників (зокрема коефіцієнту співвідношення якості і ціни). Процес визначення показників

конкурентоспроможності повинен спиратися на всебічне вивчення характеристик товарів, різноманіття яких вимагає різних методологій оцінки.

Слід зазначити, що немає універсальних для всіх видів продукції методик оцінки конкурентоспроможності. Конкретні умови формування та підтримки конкурентних переваг будуть різними в кожній сфері комерційної діяльності, а результат буде залежати від конкурентних потенціалів, протиборчих на ринку виробників товарів і послуг.

Система показників конкурентоспроможності товарів показує досягнутий рівень, реалізований у продукції та послугах, оскільки товар вже виготовлений і його параметри визначені.

Необхідно підкреслити, що інноваційна конкурентоспроможність визначається саме через значення реальних показників, які характеризують число успішно реалізованих інноваційних проектів у регіоні, частку інноваційної продукції у ВРП і т.д. Теоретична здатність регіону виробляти інновації відноситься скоріше до такого поняття як «інноваційний потенціал» [6].

Можна побудувати такий логічний ланцюжок: однією з найважливіших складових конкурентоспроможності регіону є інноваційна конкурентоспроможність регіону, яка в свою чергу ґрунтується на здатності регіону ефективно створювати інновації, що користуються попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, підвищуючи ефективність господарювання економічних суб'єктів регіону.

Таким чином, інноваційну конкурентоспроможність регіону можна умовно визначити як добуток інноваційного потенціалу регіону на ефективність його використання. Припустимо, що обидва множники приблизно рівнозначні, хоча об'єктивно визначити точну вагомість кожного з множників практично неможливо. Інноваційний потенціал регіону відображає всі присутні в регіоні матеріальні та нематеріальні ресурси, які можуть бути використані для створення інновацій в регіоні. Складові елементи інноваційного потенціалу можна поділити на природні (географічне положення, наявність корисних копалин, і т.д.) і набуті (інноваційна інфраструктура, законодавча база і т.д.). Набуті складові інноваційного потенціалу складаються з двох груп джерел: спільні соціально-економічні (чисельність і рівень життя населення, наявність корисних копалин, географічне положення, наявність великих виробництв і т.д.) та специфічні інноваційні джерела (число ВНЗ, наявність розвиненої інноваційної інфраструктури, розвиненої законодавчої бази у сфері інновацій і т.д.).

Під регіональною інноваційною системою розуміється сукупність державних і приватних організацій, інститутів, бюджетів, механізмів та їх взаємодії, які сприяють здійсненню діяльності по створенню, зберіганню та розповсюдженню нових знань і технологій, підтримки, використання стимулів і пільг для інвестування коштів у здійснення інноваційної діяльності, виробництво інноваційних конкурентних товарів і послуг, їх просування та реалізація на ринку, реалізація конкурентних переваг регіональної економіки в системі економіки країни і в глобальній світовій економіці [8].

Найбільший інтерес представляють інноваційна складова створеного інноваційного потенціалу в регіоні та частина системи його реалізації, що спрямована на розвиток інновацій в регіоні. Вивчаючи літературу, пов'язану з інноваційною діяльністю в регіонах, можна зробити висновок про те, що в більшості регіонів інноваційний потенціал характеризується однотипними проблемами, які стоять на шляху успішного інноваційного розвитку.

До таких проблем можна віднести:

- низький попит на інноваційну продукцію з боку підприємств;
- брак власних коштів, що перешкоджає здійсненню інноваційної діяльності на постійній основі;
- недостатня фінансова підтримка з боку держави;
- складність отримання державного фінансування;
- відсутність інтересу фінансових інститутів до вкладення грошей в інноваційну галузь;
- недостатній розвиток інноваційної інфраструктури;
- невизначеність економічної вигоди від використання інтелектуальної власності;
- недостатність законодавчих та нормативно-правових документів, що регулюють і стимулюють інноваційну діяльність;

– основні вкладення припадають в оновлення засобів виробництва, а не в людський капітал;

- низька мотивація підприємств в інноваційній діяльності;
- брак інформації про потреби ринку в нових товарах і про нові технології;
- мале число компаній, зайнятих в НДДКР та інноваційній сфері;
- відсутність чітких визначень понять, пов'язаних з інноваційною діяльністю;
- низька активність співробітників ВНЗ та наукових організацій як у дослідницькій діяльності в цілому, так і в господарському житті країни та світу;
- відсутність системної взаємодії федеральних і регіональних структур та інше.

У свою чергу, найважливішою властивістю будь-якої системи реалізації інноваційного потенціалу, тобто другої складової організації регіональної інноваційної системи є те, що число методів, через які вона реалізується, обмежена. І ці методи однакові для будь-якого регіону. До основних з них відносяться:

1. Розвиток венчурного інвестування.
2. Різні види державного фінансування:
 - пряме спів фінансування НДДКР;
 - субсидування% ставок за кредитами;
 - інвестиційно-податковий кредит;
 - дозвіл застосовувати «супер-прискорену» (до 1 року) амортизацію;
 - митні пільги для імпорту певних типів обладнання та експорту певних типів продукції;
 - субсидування деяких видів інноваційних витрат: на захист прав інтелектуальної власності;
 - на оренду нерухомого майна або користування унікальним обладнанням;
 - на участь в національних та міжнародних виставках, ярмарках, форумах, конференціях і т.ін.;
 - на виробництво і реалізацію інноваційної продукції на експорт і т.ін.;
 - допуск до участі в ФЦП;
 - допуск до держзамовлення.
3. Нефінансова підтримка держави:
 - надання консультаційних, інформаційних та інших послуг державними організаціями;
 - організація співробітництва та кооперації з великими підприємствами з державною участю в капіталі та великими приватними підприємствами;
 - створення механізму передачі перспективних наукових розробок у компанії, що володіють необхідною технологічною базою;
 - створення та інвентаризація фонду вітчизняних винаходів;
 - вдосконалення законодавства, що регулює інноваційну діяльність;
 - створення механізму, що забезпечує ефективний захист державної інтелектуальної власності;
 - популяризація, реклама підприємництва взагалі та інноваційного зокрема;
 - зниження адміністративних бар'єрів перед бізнесом в цілому (одержання дозволів, допуск до мереж і т.ін.);
 - оптимізація оподаткування (патентна система).
4. Розвиток інноваційної інфраструктури – технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, особливі економічні зони, біржі ідей, баз даних за проектами, ресурсів і т.д.
5. Створення інноваційних кластерів.
6. Створення системи комерціалізації розробок.
7. Розвиток системи ринкового фінансування проектів.
8. Протекціоністські заходи [1; 7; 8; 9].

Незважаючи на схожість проблем, що стоять на шляху розвитку інноваційної діяльності у більшості регіонів, та методів вирішення даних проблем, розробити єдину універсальну програму розвитку інноваційної діяльності для будь-якого регіону неможливо.

Висновок. Таким чином, система управління конкурентоспроможністю підприємства – це інтегрована система комплексного управління підприємством, яка повинна мати можливість адекватного реагування на вплив світового господарського механізму в частині зовнішніх і внутрішніх інтересів підприємства. Процес управління в цій системі пов'язаний з організаційними, технічними, ресурсними, ринковими, якісними та управлінськими видами показників, оцінкою можливостей ведення інноваційної діяльності та гармонійністю розвитку внутрішнього клімату підприємства, а також необхідністю аналізувати сукупні вимоги ринку до продукції підприємства, прогнозувати й оптимізувати прибуток і витрати своєї діяльності.

Проте, відмічена схожість проблем інноваційної сфери в регіонах, а також той же набір інструментів для їх вирішення дозволяє сформулювати загальні принципи (або напрямки) програми розвитку інноваційної діяльності на регіональному рівні, які будуть відповідати будь-якому регіону. До таких принципів відносять: системність прийнятих заходів; орієнтованість впливу на «точки зростання» – тобто уникнення вкладення «коштів у повітря»; стимулювання не інноваційної діяльності безпосередньо, а підвищення ринкової привабливості інвестиційної діяльності – тобто, щоб усі необхідні системи – фінансування, комерціалізації, визначення перспективних напрямків і т.д. носили приватний характер; держава повинна максимально інвестувати в розвиток інноваційної інфраструктури, системи взаємозв'язків між усіма учасниками інноваційного процесу (наукове середовище, великі підприємства, малі інноваційні фірми, фінансові інститути), зниження адміністративних бар'єрів, покращення системи підготовки фахівців в області інноваційного підприємництва; орієнтація на підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва, як найбільш мобільних і схильних до ризику; вплив на муніципальну владу з метою її активного включення в підтримку інноваційних фірм «на місцях» та інше.

Перспективи подальших досліджень. Основна орієнтація вивчення самої сутності системи управління міжнародною конкурентоспроможністю регіону, саме на інноваційній основі полягає у виділенні особливостей розробки підходів та напрямків управлінської діяльності підприємств насамперед в Україні, залежно від конкретного регіону, що аналізується та індивідуальних особливостей підприємства.

Література:

1. Александрович Я. М. / Методологические подходы к определению уровня конкурентоспособности продукции // Экономический бюллетень. 2006. – № 7. – С. 86-98.
2. Алі А. Підвищення конкурентоспроможності продукції на підприємстві [Текст] / А. Алі // Молодий вчений. – 2012. – № 8. – С. 69-75.
3. Оковкина О. Н., Чупайда А. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства [Текст] / О. Н. Оковкина, А. М. Чупайда // Економічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 37-42.
4. Роганян О. А. Інноваційні маркетингові методи підвищення конкурентоспроможності роздрібного торгового підприємства // Теоретичні та практичні аспекти економіки та менеджменту. – 2012. – С. 23-26.
5. Сафіуллін Л. М., Шагіяхметова Г. І. розвиток інноваційної інфраструктури як фактор суспільного виробництва // Вісник КГАУ. – 2009. – № 4. – С. 36-44.
6. Соколенський В. Україна і СОТ: можливості підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції / В. Соколенський // Світова економіка і міжнар. відносини. 2002. – № 5. – С. 43.
7. Четиркін Н. Ю. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник [Текст]. – СПб.: Изд-во СПбГУЕФ, 2007.
8. Чурсін А. А. Управління конкурентоспроможністю організації [Текст]. – М.: НТЦ «Інформтехніка», 2006.
9. Фатхутдінов Р. А. Стратегическая конкурентоспособность. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2005 – 504 с.
10. Фатхутдінов Р. А. Конкурентоспроможність організації в умовах кризи: економіка, маркетинг, менеджмент. – М.: Видавничий книготорговий центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.